

Markermeer - IJmeer
Natuurlijk ontwikkelen

Nieuwsspecial Markermeer - IJmeer

Eindrapportage TMIJ overhandigd aan Staatssecretaris

“Toekomstbeeld positief ontvangen”

Gedeputeerden tevreden over de weg naar het Toekomstbeeld

“Nu is het rijk aan zet”

TMIJ-ambassadeur Guido van Woerkom aan het woord

“Schaalsprongen vergen investeringen”

oktober 2009

Trots op ons, ook trots op het kabinet?

Doel van het kabinetsproject Randstad Urgent is om de internationale concurrentiepositie van de Randstad te verbeteren. Concreet gezegd, mensen en bedrijven moeten het weer aantrekkelijk vinden om zich hier te vestigen. Daarom moet de bereikbaarheid echt beter en moeten mensen hier goed, prettig en veilig kunnen wonen, werken, ondernemen en recreëren.

Het was een slimme zet van het kabinet om ons daarbij te betrekken. Om ons te verzoeken om een bijdrage. En ja, uiteindelijk creëren wij met het Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer de voorwaarden die al deze ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk lijken te maken. Met ons bedoel ik al die regio-partijen, (semi-) overheden en maatschappelijke organisaties, die de afgelopen twee jaar nauw samen hebben gewerkt aan een visie die er zijn mag. We hebben gekeken naar 'gedeelde grond' (de natuuropgave zelf!), stonden open voor nieuwe ideeën, waren actief betrokken bij de visievorming, ontwerpessies en klankbordbijeenkomsten. We keken vaak verder dan ons eigen belang. Partijen met soms tegengestelde ideeën hebben we in hun waarde gelaten. Ten slotte, niet onbelangrijk, wij waren met onze bijdrage op tijd.

Namens de Stuurgroep Markermeer en IJmeer mag ik dan ook opmerken trots te zijn op het bereikte resultaat, een waardige afronding van het Zuiderzeeproject.

We staan aan de vooravond van een belangrijk kabinetsbesluit over de RAAM-brief (Rijksbesluiten Amsterdam Almere Markermeer) van onderling sterk samenhangende projecten. Wat ben ik ook graag trots op een kabinet dat kiest voor een ecologische schaa sprong en de ontwikkelingen die daardoor mogelijk worden. Op een kabinet, dat niet zomaar van Almere verlangt om 60.000 woningen erbij te bouwen zonder betere verbindingen te beloven. Op een kabinet, dat in deze economische crisis beseft dat de uitvoering van deze projecten helpt de crisis te bestrijden en op langere termijn de concurrentiepositie van de Randstad versterkt.

Andries Greiner
Gedeputeerde van Flevoland
Voorzitter Stuurgroep
Samenwerkingsverband Toekomst Markermeer-IJmeer

Inhoud

4. *Eindrapportage TMIJ overhandigd aan Staatssecretaris
Toekomstbeeld positief ontvangen*
6. *Gedeputeerden tevreden over de weg naar het Toekomstbeeld
"Nu is het rijk aan zet"*
10. *De ontwikkeling van toekomstplannen kost tijd
Van visie tot Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer*
18. *TMIJ-ambassadeur Guido van Woerkom aan het woord
"Schaalsprongen vergen investeringen"*

Toekomstbeeld positief ontvangen

Staatssecretaris Tineke Huizinga is vol lof over het Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer. "Dit is een uitstekende verkenning van de opgaven waarvoor we staan. U geeft de juiste koers aan", zei ze op 7 september in Lelystad op partyschip de Stedemaeght. Het rapport was haar overhandigd door gedeputeerde Andries Greiner van Flevoland.

Het Toekomstbeeld is opgesteld door de stuurgroep Markermeer-IJmeer, met als voorzitter Andries Greiner. Het bevat een mix van vernieuwende natuurmaatregelen waarmee het Markermeer-IJmeer kan uitgroeien tot één van Europa's grootste aaneengesloten wetlands. Tegelijkertijd bieden de maatregelen ruimte voor nieuwe mogelijkheden op het gebied van recreatie, natuurbeleving en stedelijke kwaliteit. Het Markermeer en IJmeer zouden 'het Blauwe Hart' van de Randstad kunnen worden, de natte versie van het Groene Hart.

"Binnenkort neemt het kabinet een besluit over de samenhang tussen projecten die spelen in dit prachtige gebied. Hierin zal de Toekomstagenda Markermeer-IJmeer ongetwijfeld een belangrijke rol spelen", vervolgde de staatssecretaris. Een kwaliteitsslag is nodig, ook voor andere ontwikkelingen, sprak ze, doelend op de verschillende besluiten over de ruimtelijke ontwikkeling van Amsterdam, Almere en Markermeer die het kabinet binnenkort neemt. Het gaat hier bijvoorbeeld om besluiten over woningbouw bij Almere, het openbaar vervoer tussen Schiphol-

Amsterdam-Almere en Lelystad en een mogelijke weg- of spoorverbinding tussen Almere, 't Gooi en Utrecht. Deze besluiten worden in samenhang genomen en weergegeven in de RAAM-brief (Rijksbesluiten Amsterdam Almere Markermeer).

Huizinga beloofde dat het rapport niet in een la zal verdwijnen, omdat verbetering van de ecologie in het gebied essentieel is. Aan de andere kant riep ze de mondiale economische crisis in herinnering 'die Nederland hard raakt'.

Samen met haar bestuurlijke duo-partner Andries Greiner zei ze 'zichtbare stappen' vooruit te willen doen en niets uit te stellen. Dat is ook de insteek van gedeputeerden Kruisinga en Driessen (die haar eerder genoemde collega-gedeputeerde van Noord-Holland verving). Rijk en regio werken samen in experimenten om de kwaliteit van het Markermeer te verhogen.

In aanwezigheid van leden van de Stuurgroep, het Portefeuillehouder-overleg en de diverse betrokken maatschappelijke organisaties had voorzitter Andries Greiner de staatssecretaris eerder welkom geheten. Hij bracht daarbij nog eens het proces in herinnering dat tot het rapport geleid had: een groeiende samenwerking tussen 14 overheid- en maatschappelijke organisaties, in dialoog met de omgeving 'vernieuwend op een schaal die nog niet eerder vertoond is, met grote gevolgen voor Randstad Urgent'. Hij sprak van intense en inspirerende bijeenkomsten, van een stevig draagvlak en regionaal gedragen kaartbeelden. "We kunnen een concreet aanbod aan het Rijk doen en zijn trots op onszelf, omdat we binnen de tijd en bestaande afspraken zijn gebleven, de zaken hebben afgestemd met de regio en andere Randstad Urgent-projecten met kansen voor de regionale partners".

Greiners angst was, zo bleek echter, het risico dat het toekomstbeeld in een la zou belanden zonder dat er iets mee gedaan wordt. Nu is het Rijk aan zet, sprak hij daarom. "Essentieel is een beleid waarin het Toekomstbeeld overeind blijft. Dat het lang duurt voor de realisering, daar heb ik begrip voor. Maar het mag niet lang duren om de voorstellen om te bouwen naar besluiten." In dat kader deed de voorzitter van het Samenwerkingsverband TMIJ de staatssecretaris het aanbod om de huidige Stuurgroep om te vormen tot

een adviesgroep die het proces verder zal volgen en zonodig kan aanjagen.

Op de bijeenkomst op de voormalige walvisvaarder werden presentaties getoond van het proces en gaf Carla van der Gaag, projectleider natuurland van Rijkswaterstaat, een toelichting op experimenten in het kader van Natuurlijk(er) Markermeer-IJmeer die meten hoe effectief de maatregelen zijn om het gebied weer ecologisch gezond te maken. Daarna voer het schip naar een zichtbaar experiment bij de Houtribsluizen, waar tot de zomer van 2010 een eiland van dertig bij honderd meter drijft. Het bestaat uit gevlochten matten van wilgentenen. Deze zijn in vier lagen op elkaar gestapeld. Tussen de matten zijn wortelstokken van riet gelegd. Het rieteiland moet de golven en dieren een nieuwe leefomgeving bezorgen.

Enige hilariteit ontstond toen Manja Verhorst van actiegroep De Kwade Zwanen de staatssecretaris en gedeputeerde Laila Driessen van Noord-Holland een recent genomen watermonster van de Gouwee overhandigde waaruit moest blijken hoe het met de kwaliteit van het water was gesteld. Greiner moest het stellen met een zichtbare afdruk van een zoen op zijn wang. De Kwade Zwanen zijn weliswaar voor een ecologische oppepper voor de meren, maar tegen buitendijkse bebouwing die daardoor misschien mogelijk wordt.

Ko Droogers, ANWB

"Wij vinden het waardevol vanuit de recreatie betrokkenheid te hebben kunnen meemaken, hebben kunnen meedenken en het proces kunnen beïnvloeden via de kennisgroep en Stuurgroep en inhoudelijk voor de recreatieplannen. We hebben sterk de indruk dat als wij er niet bij betrokken waren, de recreatie een minder belangrijke rol zou hebben gespeeld dan nu. We zaten al in de Toekomstverkenning IJmeer die doorgegroeid is tot Markermeer-IJmeer. Met SBB en Natuurmonumenten waren wij de initiatiefnemers voor de Visie IJmeer. Het was een goed proces. We hebben gemerkt hoe de watersportorganisaties eerst heel afhoudend waren maar zijn omgedraaid tot meedenken en meevoelen met het gebied. Dat heeft veel effect gehad. Ik ben een beetje bang voor het recreatiespoor. Het ecologische spoor ligt goed verankerd, maar we hebben ook een recreatievisie en daar hangt een prijskaartje aan. Of er trekkers en financiers voor zijn is een punt van zorg. Wij vinden dat ecologie en beleving van het gebied samen moeten opgaan. Die ecologie is een veel grotere kracht, want is bijv. nodig om de schaalprong van Almere mogelijk te maken. Die recreatie is meer het luxe kantje dat er aan zit. De economische kant moet nog meer erkend en ontwikkeld worden. We hebben samen met de KvK en Recron een inzending gedaan bij het SAMM-loket, want we hadden het gevoel dat recreatie en toerisme wat steviger ingezet mochten worden als meerwaarde voor de Randstad."

Gedeputeerden tevreden over de weg naar het Toekomstbeeld

“Nu is het rijk aan zet”

Nu het Samenwerkingsverband Markermeer-IJmeer zijn ei heeft gelegd en aan staatssecretaris Tineke Huizinga het Toekomstbeeld is overhandigd, blikken de bestuurlijke trekkers terug en vooruit. Tijd voor een interview met gedeputeerde Rinske Kruisinga van Noord-Holland en haar collega Andries Greiner van Flevoland, voorzitter van het Samenwerkingsverband.

Hoe vindt u dat het proces tot nu toe verlopen is?

(RK) “Er zijn in korte tijd weer flinke stappen voorwaarts gemaakt. We hebben de financieringsstrategie ontwikkeld, een fasering uitgewerkt en een recreatievisie neergezet voor de toekomst. Belangrijk vind ik ook dat Noord-Holland goed is aangehaakt en iedereen weet waar wij voor staan en gaan.”

(AG) “Een droom voor elke bestuurder! Wij hebben zwaar ingestoken op een open planproces, het vergroten van betrokkenheid en draagvlak. Terugkijkend is deze investering meer dan de moeite waard geweest. Wij zijn het UPR (Urgentieprogramma Randstad)-project dat binnen de afgesproken tijd succesvol is afgerond. Het Toekomstbeeld Markmeer-IJmeer is een door de regio breed gedragen voorstel dat is afgestemd met de andere projecten uit de RAAM-brief (Rijksbesluiten Amsterdam Almere Markermeer).”

Was de inspraak/betrokkenheid van de verschillende belanghebbende overheden en organisaties goed geregeld of kon dat achteraf beter?

(RK) “De bestuurlijke betrokkenheid van de Noord-Hollandse gemeenten was al groot, maar zij voelden zich niet vertegenwoordigd in de stuurgroep waarin alleen Amsterdam de Noord-Hollandse gemeentes vertegenwoordigde. Daarom hebben we Waterland gevraagd namens de overige Noord-Hollandse gemeenten in de stuurgroep te komen. Dat heeft heel goed gewerkt omdat duidelijk werd, waar de stuurgroep TMIJ over besluit en waarover niet. Mede daardoor ligt er nu een eindproduct waar iedereen achter staat.” Verder hebben we ons bewust ingespannen om de ambtelijke betrokkenheid te verbeteren (o.a. door onze regiosessies) met als resultaat een gedragen Toekomstbeeld.”

(AG) “Over de hele linie kunnen we zeggen dat we ons open hebben gesteld voor alle mogelijke vormen van inspraak en betrokkenheid, ondermeer via werksessies en brede discussiebijeenkomsten. Een belangrijk onderdeel hiervan is het SAMM-loket (Samenwerking Markermeer) geweest. Dat maakte mogelijk dat organisaties actief hun eigen inrichtingsideeën konden inbrengen in het proces. In plaats van alleen maar reageren op voorstellen die

door de organisaties werden ingebracht. Dit was een vernieuwend onderdeel in het proces. Hoewel je altijd voor- en tegenstanders houdt in dit soort omvangrijke en complexe projecten is er een brede steun bereikt voor de ecologische schaaflsprong en de voorstellen van TMIJ.”

Waarover bent u tevreden, wat zou u een volgende keer anders doen?

(RK) “Allereerst, de projectorganisatie verdient een pluim. Er is veel en goed werk verzet en steeds zijn de gestelde deadlines gehaald. De opstelling van het rijk in de laatste stuurgroep vond ik helaas teleurstellend. Het leek op een terugtrekkende beweging. Ik ga zo langzamerhand denken dat een taakstelling vooraf door het rijk een heleboel kosten en energie bespaart. Dan kun je veel gerichter bekijken wat je voor dat geld kunt doen.”

(AG) “Ik ben tevreden over de wijze waarop we met de verschillende partijen in het samenwerkingsverband hebben samengewerkt. In het bijzonder vind ik de aanpak van minister Eurlings om te komen tot een integraal Randstad Urgent Programma en daarbinnen

om duo's te vormen tussen Rijk en Regio een vondst! Ik heb lange tijd het gevoel gehad dat Noord-Holland TMIJ vooral als een Flevolands product zag. Gelukkig is dat in de laatste fase van het project bijgedraaid."

Er is op de bijeenkomsten van vlak voor de zomervakantie gaandeweg vaak gesproken over het bereiken van een zekere mate van consensus. Voor welk onderdeel klopt die consensus vooral? Waarover lopen de meningen uiteen? Had u dat verwacht?

(RK) "Een toekomstbestendig ecologisch systeem op zich kan rekenen op een groot draagvlak. Alleen, over de manier waarop dit tot stand moet komen, lopen de ideeën uiteen. Opvallend was bijvoorbeeld de over het algemeen behoudende opstelling van de kustgemeenten van de Waterlandse en Westfriese kust. Ik had van hen meer plannen verwacht. Door de ecologie te verbeteren komt er immers meer ruimte voor nieuwe ontwikkelingen."
(AG) "Wij hebben vooral consensus bereikt over de noodzaak om te komen tot een herstel van de ecologie via een

Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem (TBES). Dat het gebied beleefbaar en toegankelijk moet zijn voor de mens door o.a. verbetering van het recreatief aanbod, vindt ook bijval. De meningen lopen uiteen waar het gaat om het buitendijks bouwen en de IJmeerverbinding. Ik benadruk dat TMIJ zich beperkt tot de ecologische schaa sprong."

Wat betekent mede-Randstad Urgentproject Schaa sprong Almere voor TMIJ?

(RK) "TMIJ staat voor de ecologische schaa sprong die op zichzelf nodig is om de waterkwaliteit en natuur te verbeteren. Deze biedt ruimte voor recreatie voor alle inwoners in de metropoolregio Amsterdam en zelfs van daarbuiten. Alleen al daarom is een investering in deze robuuste natuur noodzakelijk. Daarnaast worden er 45.000 woningen bij Almere gebouwd voor Noord-Holland, om kwetsbare gebieden als Waterland en ons Groene Hart te sparen. Dat steun ik van harte. Bij zo'n grote stad hoort vanzelfsprekend een goede bereikbaarheid, bijvoorbeeld via een IJmeerverbinding.

Almere wil ook buitendijks gaan bouwen en daar is ons college zeer terughoudend in."

(AG) "Het Markermeer-IJmeer vraagt om een zelfstandige beslissing over het herstel van de ecologie. Een dergelijke beslissing is zelfs randvoorwaarde voor welke andere ontwikkeling in, of aan het water dan ook. Vanwege deze samenhang heeft het kabinet terecht besloten om de verschillende projecten onder te brengen in een RAAM-brief."

Vanuit de drie betrokken Kamers van Koophandel is er kritiek dat economische belangen te weinig doorklinken in het Toekomstbeeld. Deelt u die kritiek?

(RK) "Het toekomstbeeld is heel nadrukkelijk opgesteld samen met de regio. Ook de Kamers van Koophandel waren betrokken bij dit proces."
(AG) "Volgens mij hebben de KvK's juist steun gegeven aan de plannen van TMIJ omdat zij ook het belang zien van een investering in het TBES. Ook de KvK's onderschrijven dat een gezonde ecologie in de beide wateren van belang is voor de internationale concurrentiepositie van het noordelijke

deel van de Randstad. En randvoorwaarde vormt voor de ruimtelijke en economische ontwikkeling van het gebied. Zij bevelen aan om het herstel van de ecologie samen op te laten gaan met de gewenste ruimtelijke en economische ontwikkeling. Een aanbeveling die wij van harte delen.”

Door meer aandacht te schenken aan de nodige economische ontwikkelingen voor de Metropoolregio Amsterdam verwachten de Kamers meer draagvlak in Den Haag te krijgen. Deelt u dat standpunt?

(RK) “Ik denk dat het goed is als de Kamers van Koophandel de baten van een recreatief aantrekkelijk Markermeer en IJmeer en attractieve kust, beleefbare natuur, mooi wonen aan het water en een goed vestigingsklimaat voor bedrijven nog eens onder de aandacht brengen. Dat is precies wat zij gedaan hebben door op het juiste moment het rapport “De waarde van Water” naar het SAMM-loket te sturen.”

(AG) “De voorstellen van de KvK’s zijn complementair aan de voorstellen van het Samenwerkingsverband. De Kamers moeten daarbij hun eigen rol spelen.”

Het project heeft nu dan wel groot maatschappelijk draagvlak in de regio, maar hoe schat u de steun in Den Haag in?

(RK) “De financiën zijn echt een groot probleem op dit moment. Er is bij het rijk steun voor de eerste fase van het TBES, maar wie dat moet betalen is een knelpunt. Wij vinden dat het rijk aanzet is vanwege de (inter)nationale belangen voor waterkwaliteit, natuur en een verantwoordelijkheid voor het ontstaan van de huidige waterhuishoudkundige situatie.”

(AG) “Staatssecretaris Tineke Huizinga heeft op 7 september het Toekomst-

beeld Markermeer IJmeer met enthousiasme in ontvangst genomen. Zij heeft aangegeven dat dit de juiste koers is. De week daarvoor heb ik overleg gehad met de Minister van LNV, Gerda Verburg, en ook zij steunt het TBES als ambitie voor dit gebied. Nu zal het kabinet in de RAAM-brief een keuze moeten maken en in de aanloop daar naartoe zullen wij het belang van TMIJ blijven uitdragen richting Rijk.”

Ontwikkelingsruimte scheppen voor wonen, werken, infrastructuur en recreatie is een van de ambities uit het Ontwikkelingsperspectief. Hoe gaat het proces op dit terrein verder?

(RK) “Het ziet er naar uit dat de volgende stap een rijksstructuurvisie voor de samenhangende projecten van de RAAM-brief zal zijn. We hebben het rijk bij de aanbidding van het Toekomstbeeld ook gevraagd om uitspraken over het vervolg en de organisatie daarvan te doen. De

provincies zullen aanbieden om aan de rijksstructuurvisie bij te dragen en de stuurgroepleden vragen als een soort begeleidingscommissie te gaan opereren. In dit Toekomstbeeld staan onze voorstellen. Via de RAAM-brief zal de knoop moeten worden doorgehakt. We hopen dan meer duidelijkheid te krijgen over het vervolgproces. Ook aan het uitvoeringsproces wil ik graag mijn bijdrage leveren; hierin zie ik een taak voor de stuurgroep/begeleidingsgroep.”

(AG) “Ik heb aan Tineke Huizinga en Gerda Verburg de suggestie gedaan om de stuurgroep om te vormen tot een onafhankelijke adviesgroep om daarmee het ontwikkelde draagvlak vanuit de regio en de opgedane kennis voor het vervolgtraject te kunnen benutten.” Zij voelen wel daarvoor.

Wethouder Adri Duivesteijn van Almere

“De Toekomstvisie Markermeer/IJmeer vormt - letterlijk en figuurlijk - het hart van een operatie die uit veel verschillende projecten bestaat. Het succes van deze projecten is dan ook direct gerelateerd aan de ecologische schaa sprong. Een verbetering van de ecologie van het Markermeer en IJmeer is niet alleen een kwaliteitsimpuls voor het water en het waterleven zelf, maar zorgt ervoor dat de kwaliteit van het gehele omliggende gebied naar een hoger plan getild kan worden.”

“De resultaten van de Toekomstvisie Markermeer-IJmeer zijn onlangs gepresenteerd. Het mooie aan deze visie is dat het ‘ruimtelijke ontwikkelingen’ mogelijk maakt. Voor Almere betekent dit dat de stad zich op een gezonde manier kan ontwikkelen. Almere kan niet groeien als de stad niet beter bereikbaar wordt. Een goede verbinding met het ‘oude land’ - en dan met name Amsterdam - is onontbeerlijk. TMIJ maakt het ons mogelijk die verbinding te zoeken; Amsterdam en

Almere worden als het ware één gebied. TMIJ sluit ook aan op de Almeerse ambitie om diversiteit aan de stad toe te voegen. Er zullen nieuwe woonmilieus aan de stad moeten worden toegevoegd om de huidige eenzijdigheid - Almere bestaat grotendeels uit grondgebonden woningen - te doorbreken. Dat TMIJ aangeeft dat ‘ruimtelijke ontwikkeling’ mogelijk is, betekent dat wij kunnen kijken hoe we aan en in het water onderscheidende woonmilieus kunnen creëren.”

“Wat bijzonder is aan TMIJ, is dat het veel verder gaat dan wat wettelijk gezien nodig is. Volgens de visie wordt natuurgebied niet alleen gecompenseerd, zoals Natura 2000 voorschrijft, maar wordt nieuw natuurgebied gemaakt. TMIJ beperkt zich niet tot een ‘minimumvariant’, maar kiest voor een grote stap vooruit. Het spreekt voor zich dat dit een positief effect heeft op de kwaliteit van het gehele gebied.”

“Feitelijk heeft TMIJ een groot aantal knelpunten weggenomen. TMIJ maakt de weg vrij voor een IJmeerverbinding en buitendijkse bouw.”

“Wat verwachten wij van het Rijk? In de eerste plaats verwachten wij een nadrukkelijke keuze voor de ecologische schaa sprong, een IJmeerverbinding en de mogelijkheid om buitendijks te bouwen. Ondanks het feit dat wij in een grote economische crisis verkeren, is het ondenkbaar dat wij ons laten leiden door de korte termijn. Juist omdat wij het hebben over een majeure ontwikkeling van nationale betekenis, is het van belang te kiezen voor de toekomst. Het gaat om het schetsen van vergezichten. Er zal dan ook duidelijk moeten worden verwoord naar welk eindbeeld wij toewerken. Pas als er overeenstemming over dit eindbeeld bestaat, kunnen wij in gezamenlijkheid - en stap voor stap - starten met de uitwerking en uitvoering.”

Van visie tot Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer

'Die groote leegte. 150 jaar toekomst van het Markermeer'. Drie jaar geleden gaf deze expositie in het Nieuwland Erfgoedcentrum een historisch overzicht van de ontwikkeling van het Markermeergebied. Het toont ook hoeveel tijd er overheen gaat voor de plannen tot inpoldering worden uitgevoerd. Sommige worden zelfs afgelast, zoals die voor de Markerwaard. Daarmee is het gebied onaf, met alle gevolgen van dien. De afsluiting door de Houtribdijk zorgt voor een langzame ecologische ramp. En geen enkel plan heeft geleid tot afronding van het omvangrijke Zuiderzeeproject...

Een decennium terug verschijnt de Integrale Visie IJsselmeergebied. Daarin is vastgelegd dat de ruimtelijke reservering voor de Markerwaard van de baan is. Het ene na het andere plan verschijnt om wat in het merengebied te ontwikkelen: nieuwe eilanden, drijvende steden of lange bruggen voor openbaar vervoer. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat het water door de afwezigheid van natuurlijke stroming wordt vertroebeld, waardoor het doorzicht terugloopt. Het slib kan niet weg. Waterplanten, driehoeksmossels, vissen, vogels hebben het moeilijk. De voedselpiramide wankelt. De natuur stagneert. En dat terwijl het Markermeer en IJmeer een essentiële schakel zijn in de 'groenblauwe' ruggengraat die de Waddenzee en de Friese Meren verbindt met het zuiden van het land. Als een van Noordwest-Europa's weinige grote zoetwatermeren die 's winters niet dichtvriezen, vormt het een pleisterplaats voor trekvogels. Verschralling van de natuur is ook slecht voor de uitwisseling van planten en dieren met andere natuur- en landschapgebieden. Brussel wijst de meren niet voor niets aan als Natura 2000-gebied, een speciale beschermingszone voor de Vogel- en Habitatrichtlijn. Daaruit vloeit de eis voort dat er een redelijke natuurkwaliteit in stand wordt gehouden. Er wordt geen rekening mee gehouden dat het gebied niet uitontwikkeld is. Het Markermeer zou immers worden ingepolderd en niet een groot natuurgebied worden.

Definitief geen Markerwaard

Zo is de situatie als het kabinet begin 2006 in zijn Nota Ruimte definitief afziet van de Markerwaard. Zonder perspectief voor de toekomst, blijft het gebied in grote leegte achter. Dat ziet het kabinet uiteindelijk ook in. Het besluit het Markermeer en IJmeer te

betrekken bij zijn streven om de Noordelijke Randstad te ontwikkelen tot een internationaal concurrerend vestigingsgebied. Een beslissende wending voor de onzekere toekomst van het merengebied. De problematiek van verslechtering van de natuur en waterkwaliteit in dit gebied, gecombineerd met de wens voor ontwikkeling van recreatie en wonen en verbetering van verbindingen tussen Noord-Holland en Flevoland is voor het kabinet aanleiding om in augustus 2006 in de 'Noordvleugelbrief' de betrokken provincies te vragen de regie te nemen. Het kabinet vraagt de provincies om de vorming van een integrale gebiedsvisie op de lange-termijnontwikkeling van het gebied. Daarbij geven de provincies aan transparant te willen opereren en in tijd aan te sluiten bij de gewenste besluitvorming over de doorgroei van Almere en uitbreiding van verbindingen tussen Noord-Holland en Flevoland. De Provincie Flevoland treedt op als 'trekker' van dit project. De betrokken gedeputeerden zijn Ton Hooijmaijers (Noord-Holland) en Andries Greiner (Flevoland). De laatste laat zich graag inspireren door oud-minister van VROM Pieter Winsemius, die op de zesde Noordvleugelconferentie zegt: "De spannendste opgave die u wacht, is het geven van een invulling aan het IJmeer en Markermeer. Pijlers zijn de ecologische kwaliteit, buitendienjs bouwen en de verbinding Amsterdam-Almere. Maak een goed plan door dertig jaar vooruit te denken. Maak het mooi en zorg voor samenhang. Hier ligt voor u een fantastische uitdaging."

Samenwerkingsverband

De twee provincies beginnen vervolgens het project (Agenda voor de) Toekomst Markermeer-IJmeer (TMIJ). Zij doen dat in een Samenwerkingsverband met de gemeenten Amsterdam, Almere en Lelystad, met drie ministeries (V&W,

Manja Verhorst, actiegroep De Kwade Zwaan

"Vanaf dat we vijf jaar geleden zijn gestart, zijn we bij bijna alle vergaderingen van de Stuurgroep geweest. We hebben de indruk dat we serieus zijn genomen. In ieder geval waren we heel welkom als actiegroep; er werd naar ons geluisterd.

En als je kijkt naar wat nu tot stand is gekomen? Ik sta hier met gemengde gevoelens. Ik heb het Toekomstbeeld Markermeer IJmeer nog niet in kunnen kijken. Natuurlijk zijn wij ook voor een goed functionerend ecologisch systeem, maar dit plan staat niet op zichzelf. Het staat in connectie tot de uitbreidingsplannen van Almere in het water. Ik denk dat Flevoland op deze manier alvast wil proberen te voldoen aan de voorwaarden die Europa stelt t.a.v. de Natura 2000-wetgeving. Wij vinden dat bouwen en natuur niet samengaan en dat het al genoeg invloed zal hebben op het IJmeer als er op het land wordt gebouwd. Je moet ergens een grens trekken. Dat is bij ons de dijk. Zoals het er nu ligt, houden wij ons liever aan de instandhoudingsplicht en zijn tegen een surplus aan natuur. Want als het surplus wordt gebruikt om later een stuk van het water af te halen, zijn wij daar pertinent tegen. Dat zien wij als een moordaanslag op het IJmeer."

LNV, VROM) en maatschappelijke organisaties (ANWB, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten) en de waterschappen. Ook andere overheden en organisaties worden betrokken. Zij praten mee, brengen ideeën in en helpen zo mee aan de vorming van een maatschappelijk draagvlak voor een toekomstvisie op het Markermeer en IJmeer. De samenstelling is opmerkelijk want partijen die tot dan toe allemaal vanuit hun eigen visie nadenken over de ontwikkelingsmogelijkheden van het Markermeer en IJmeer moeten met elkaar aan tafel. Zij zullen hun eigen belangen opzij moeten kunnen zetten, om op zoek te gaan naar gedeelde belangen.

Het Samenwerkingsverband wordt geleid door de gedeputeerden Greiner (voorzitter) en Hooijmaijers (vice-voorzitter), die eind 2008 wordt vervangen door zijn collega Rinske Kruisinga. De samenwerking krijgt in de praktijk vorm in de oprichting van een Stuurgroep Toekomst Markermeer IJmeer waarin bestuurlijke vertegenwoordigers van de aangesloten organisaties zitting hebben, en in een Kerngroep waaraan ambtelijke vertegenwoordigers vanuit hun specifieke deskundigheid deelnemen. In het Portefeuillehouder-overleg zitten ook bestuurders van de overige betrokken gemeenten en waterschappen. Daarnaast fungeert in het Provinciehuis te Lelystad een ambtelijke projectorganisatie onder leiding van Jaap Ree (Flevoland) en Barbara Verbeek (Noord-Holland); zij wordt in het najaar van 2008 opgevolgd door Anja Ooms.

Brede consultatie

2007 is het jaar van een verkenning die aan het eind van dat jaar tot een visie moet leiden. Aan het begin van het proces, eind 2006, is een consultatie-ronde gehouden. Hierbij is een scala van organisaties gevraagd hoe men tegenover de studie staat, wat men verwacht van het proces en de resultaten en op welke wijze men betrokken wil zijn. Op 22 februari zijn de uitkomsten van deze ronde gepresenteerd. De gezamenlijke ambitie wordt een driedubbele schaa sprong (klimaat-proof waterbeheer, een robuust ecologisch systeem, stedelijke/ infrastructurele verbindingen). Daarnaast is ook de voorgestane aanpak gepresenteerd, gericht op een principe-besluit buitendijkse activiteiten voor 2010. Onderdelen daarvan zijn het vaststellen van een startdocument, het uitzetten van kennisvragen en opdrachten voor ateliers en de vervaardiging

van drie tot vier ruimtelijke modellen. Eind 2007 moet een voorstel gereed zijn waarin kernkeuzes zijn gemaakt, dat een wenselijk beeld voor groen en blauw te zien geeft en ontwikkelruimte bevat voor rood en grijs. Tevens moet er een voorstel liggen met afspraken tussen de partijen en kaders.

Startdocument

Na maanden van voorbereidingen hebben het Rijk, de betrokken provincies en gemeenten en belangenorganisaties samen hun fiat gegeven aan het startdocument voor het project TMIJ. Kort gezegd zijn er drie redenen waarom het Rijk aan Flevoland en Noord-Holland vraagt deze visie op te stellen: De natuurwaarde van het gebied loopt achteruit, terwijl het juist is aangewezen als beschermde zone vanuit de Vogel- en Habitat Richtlijn. Daarnaast vragen de klimaatverandering en de stijgende waterspiegel om nieuwe normen voor veiligheid en waterbeheer. Verder wordt onderzoek gedaan naar een openbaar vervoerverbinding tussen Amsterdam en Almere via het IJmeer en bestaan er voorstellen voor woningbouw buitendijks en

jachthavenontwikkelingen bij diverse gemeenten rondom het watergebied. Deze drie elementen hebben onlosmakelijk met elkaar te maken. Het is daarom belangrijk voor de toekomst van het gebied, dat er duidelijkheid komt over ecologie, waterbeheer en bouw mogelijkheden.

Vragen die in de loop van 2007 aan de orde komen zijn bijvoorbeeld: Wat moet er gedaan worden voor de natuur? Is het puur voor de natuur of kan er ook in gerecreëerd worden? Mogen er woningen buitendijks komen? Moet vanwege de klimaatveranderingen het waterpeil omhoog? Kan het IJmeer uitgroeien tot een waterpark? Kan er een brug of een tunnel voor het openbaar vervoer van Amsterdam naar Almere worden aangelegd? Hoe gaan we om met de cultuurhistorische waarden?

De visie wordt stapsgewijs in 2007 ontwikkeld. Er zijn veel mensen en organisaties bij betrokken. Het hele jaar vinden verschillende bijeenkomsten plaats en worden nieuwsbrieven uitgegeven die over het proces infor-

Flos Fleischer, Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer

"Vanaf het begin, twee jaar terug, ben ik betrokken. Ik vind het een fantastisch boeiend proces geweest en ben blij dat ik hieraan van het begin kon meewerken. Voor de manier waarop met name de provincie Flevoland het proces heeft getrokken en de vaart erin heeft weten te behouden, heb ik echt bewondering. We zijn open het proces ingegaan en hebben gezamenlijk dit natuurproject ontwikkeld. Gezien de omstandigheden (er wordt helaas alleen naar het Markermeer-IJmeer gekeken) heb ik het idee dat de voorgestelde ecologische verbeteringen in goede afweging en met kennis zijn gemaakt. En de toekomst? Ik hoop een paar dingen: dat er nu snel een start wordt gemaakt met Natuurlijk(er) Markermeer-IJmeer en dat de natuurpilots naadloos kunnen worden uitgebreid tot de schaal die we voor ogen

hebben. Ten tweede hoop ik dat het rijk ervan doordrongen is dat het moet blijven investeren in dit project. En tot slot hoop ik dat dit unieke natuurproject niet automatisch verbonden wordt aan andere ontwikkelingen, zoals de Schaalsprong Almere. Dat dit natuurproject zelfstandig, in eigen tempo, door mag en kan ontwikkelen. Want als je het qua fasering koppelt aan de Schaalsprong Almere zou het mogelijk drie keer zolang kunnen gaan duren. Dit is een zelfstandig project met een eigen dynamiek. Dat dit natuurproject veel bijdraagt aan de kwaliteitsimpuls die men in de Noordvleugelontwikkelingen, de metro-politane regio, zoekt, is onmiskenbaar. Daarom ook wordt dit project breed gedragen en kan het snel uitgevoerd worden. Nu doorpakken dus!"

meren. De bijeenkomsten zijn er op verschillende niveaus. De Stuurgroep komt twee keer bijeen om een plan van aanpak vast te stellen dat tot een ontwikkelingsperspectief moet leiden. Ecologen en waterdeskundigen vanuit het rijk, de provincies, gemeenten, waterdiensten, waterschappen en ngo's nemen deel aan twee expertmeetings met als doel 'joint fact finding'. Ambtelijke vertegenwoordigers van het rijk, de provincies, gemeenten, waterschappen, ngo's, branche- en belangenorganisaties nemen op hun beurt deel aan zogeheten 'brede werkateliers', ook met als doel 'fact finding'.

Beleidskader IJsselmeergebied

Dat het rijk intussen ook niet stil zit, toont staatssecretaris Tineke Huizinga van Verkeer en Waterstaat eind april met de visie 'Een ander IJsselmeergebied'. Daarin wordt meer samenhang in de ontwikkelingen rond het IJsselmeergebied bepleit. De verslechterde ecologische toestand, de klimaatverandering en de druk op de ruimte en bereikbaarheid in het gebied vragen om een integrale aanpak en nieuw beleid.

Ambtenaren van V&W, LNV en VROM hebben de opdracht gekregen om op een creatieve manier te kijken naar alle mogelijkheden voor het IJsselmeergebied. Hieruit is een visie opgesteld over de toekomst van het gebied. Staatssecretaris Huizinga heeft deze visie aangeboden aan regionale bestuurders van provincies, waterschappen en gemeenten rondom het IJsselmeergebied. De bestuurders reageren positief en zijn blij dat de staatssecretaris de regie neemt en zo snel mogelijk aan de slag wil gaan.

In het adviesrapport wordt in de toekomst het beleid rond het IJsselmeer gericht op drie pijlers; de waterveiligheid, de ecologie en de zoetwatervoorziening. Verder wordt in het rapport geadviseerd het IJsselmeergebied op te delen in compartimenten. Het compartiment onder de Houtribdijk, het Markermeer, krijgt een flexibel waterpeil om het gebied een nieuwe ecologische impuls te geven.

Het advies vormt het startpunt van de discussie over de toekomst van het IJsselmeergebied. Daarna staat een

consultatieronde gepland waarin gesproken wordt met bestuurders van gemeenten, provincies, waterschappen en maatschappelijke organisaties. Die zomer van 2007 komt staatssecretaris Huizinga met een plan van aanpak voor het ontwikkelen van een nieuw beleidskader voor een toekomst gerichte aanpak van het IJsselmeergebied. Het is vervolgens aan de regio's om zelf plannen te ontwikkelen voor het gebied.

In het najaar is de projectorganisatie bezig om alle verzamelde informatie en vereisten op het gebied van ecologie, waterbeheer, stedelijke ontwikkeling, recreatie en ruimtelijke kwaliteit in samenhang te brengen. In november leidt dit tot een conceptontwikkelingsperspectief en confronteert de projectorganisatie het toekomstbestendige systeem met andere samenhangende ontwikkelingen in de regio.

Randstad Urgent

Zoals gezegd is het project TMIJ gestart naar aanleiding van een opdracht aan de regio in de Noordvleugelbrief van het kabinet. Inmiddels is de Noordvleugelbrief overgenomen in het Programma Randstad Urgent. Dit urgentieprogramma moet leiden tot snelle besluitvorming over knelpunten in de Randstad door te concentreren op een beperkt aantal projecten. De Toekomstagenda Markermeer-IJmeer is ook opgenomen in het Programma Randstad Urgent. Een bewindspersoon van het rijk, staatssecretaris Tineke Huizinga van V&W, en een regionale bestuurder, gedeputeerde van de provincie Flevoland, Andries Greiner, nemen samen de verantwoordelijkheid om besluitvorming waar mogelijk te versnellen. Hierover hebben ze samen afspraken gemaakt, die ze op 29 oktober 2007 in

Den Haag ondertekenen. Op deze dag is een grote bijeenkomst belegd voor ondertekening van dergelijke afspraken voor alle projecten uit het Programma Randstad Urgent.

Al deze projecten krijgen vervolgens een ambassadeur die onder meer de onderlinge samenhang in de gaten houdt. Bij TMIJ wordt dat ANWB-hoofd-directeur Guido van Woerkom.

Tweede werkatelier

Op 7 november 2007 vindt in Enkhuizen het tweede werkatelier plaats. Dit is een bijeenkomst voor ambtenaren en medewerkers van overheden, belangenorganisaties en bedrijfsleven. Bijzonder is dat het werkatelier deze keer samen wordt georganiseerd met het project Almere Pampus, ook een Randstad Urgent (RU)-project, en het Beleidskader IJsselmeergebied van het rijk. De drie projecten worden toegelicht. Daarnaast staat de samenhang tussen deze projecten en het variëren met de inrichtingsmogelijkheden op de agenda. De Toekomstagenda Markermeer-IJmeer (TMIJ), het Beleidskader IJsselmeergebied (BIJ) en het Masterplan voor Almere Pampus, verschillen op schaalniveau, maar er is een duidelijke onderlinge samenhang. Net als de bestuurders zijn van de twaalf betrokken partijen ook ambtenaren en werknemers van maatschappelijke organisaties, heel wel in staat samen te werken aan een langetermijnvisie. Dat doen ze vanuit het besef dat hun werkzaamheden sterk met elkaar vervlochten zijn. Ecologie en water worden gezien als sleutelbegrip. Recreatie, landschap en verstedelijking zijn geen loze begrippen, maar zaken waarmee terdege rekening wordt gehouden. Die conclusies zijn te trekken uit het tweede werkatelier. Het valt samen met een regiobijeenkomst IJsselmeer. De betrokkenheid is groot. Bijna honderd geïnteresseerde deel-

nemers, onder wie relatief veel nieuwkomers, hebben zich aangemeld.

Ontwikkelingsperspectief TMIJ

Direct na het begin van het project TMIJ wordt duidelijk dat de teruglopende natuurwaarden niet alleen een aanslag betekenen op de aanwezige flora en fauna. Ook groeit het besef dat het gebied - ook door Brussel - door een ontbrekende veerkracht van de natuur feitelijk op slot lijkt te zitten voor verschillende toekomstige ontwikkelingen op het gebied van recreatie, stedelijke ontwikkeling en infrastructuur.

Het Ontwikkelingsperspectief 'Investeren in het Markermeer en IJmeer' dat op 17 april 2008 aan staatssecretaris Huizinga wordt gepresenteerd, stelt daarom voor met een forse investering af te rekenen met de stagnatie in de natuurontwikkeling door maatregelen zoals de aanleg van een oermoeras, vooroverontwikkelingen en de aanpak van de slibproblematiek, waardoor een zogeheten 'Toekomstbestendig Ecologisch Systeem' (TBES) moet ontstaan. Dit levert nieuwe natuur op die niet alleen zorgt voor het behoud en de versterking van bestaande en nieuwe planten en dieren, ook betekent het

uitbreiding van de natuurbeleving en recreatiemogelijkheden. Bovendien herwint het merengebied zijn veerkracht waardoor ruimte ontstaat voor de groeiscenario's van de Randstad. Hiermee bereikt het Samenwerkingsverband een mijlpaal in de richting van de voorgenomen besluitvorming over verschillende projecten in het kader van Randstad Urgent in 2009.

Op dezelfde bijeenkomst maakt staatssecretaris Huizinga zichtbaar dat het project TMIJ niet alleen aan visievorming doet. Met een symbolische emmer zand start zij het pilotproject De Natuurfabriek dat later tot 'Naar een Natuurlijker Markermeer en IJmeer (NMIJ)' wordt omgedoopt. Hierin onderzoekt Rijkswaterstaat de komende jaren de effecten van de voorgestelde natuurmaatregelen. Op basis van de resultaten wordt de exacte omvang van de gewenste maatregelen bepaald.

Steun van RMNO en Europa

Uit onverdachte hoek krijgt TMIJ bijval. De Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO) geeft een 'second opinion' over de ecologische urgentie achter het Ontwikkelingsperspectief en doet aanbevelingen voor

Nick de Snoo, Staatsbosbeheer

"Staatsbosbeheer is van het begin af betrokken bij de Stuurgroep van TMIJ. Ook via de Projectgroep zijn we betrokken. We hebben een groot belang. Aan de ene kant beheren we terreinen aan de randen of in het IJsselmeergebied, die gebaat zijn bij een kwaliteitsverbetering van het IJmeer-Markermeer, en we beheren elementen in het gebied, waardoor we met buitengewoon veel inzet en interesse kijken naar wat er gebeurt. Daarnaast komen er nieuwe gebieden die we graag willen beheren. We hebben absoluut het gevoel inspraak te hebben gehad en zijn zeer tevreden over het project. In overleg met de provincies hebben we een inzending gedaan voor het SAMM-loket, een visie met een bredere insteek dan het belang van SBB, samen met Natuurmonumenten en andere milieuorganisaties. Dat was een verrassend brede blik die veel geholpen heeft in het project. Je ziet daar veel van terug. Ook op het gebied van ecologie en dat is natuurlijk

ook waarvoor je het doet. Het ging ook over de vraag: hoe positioneer je TMIJ nou in het Metropool-denken? Dus over wonen en recreatie. Dan gaat het over meerdere functies, die elkaar kunnen versterken. Dat is het leuke eraan! We zijn vooral ook door de grote inzet van de provincies, in het bijzonder Flevoland, veel verder gekomen dan we gedacht hadden.

En in die zin is het 'so far so good'. Ik ben ervan overtuigd dat het nu een belangrijk moment is in de besluitvorming. Natuurlijk is de financiering geen gemakkelijke opgave in deze tijd. Maar we delen de ambitie en er is met NMIJ een eerste stap gezet. En dat geeft goede hoop. Interessant is wie nu de regie neemt. Rijk en provincies hebben beide een voorname rol. Ik hoop dat de provincies zeer betrokken blijven, want het zit in het hart van de provincies waarom deze opgave wordt gerealiseerd."

het vervolg. Los van ecologische vereisten die als basis moeten dienen voor het TBES, brengt de raad in dat een verbreding met een economische en sociale dimensie wenselijk is, wil er daadwerkelijk een duurzame ontwikkeling van de grond komen.

Ook uit Brussel komt positief nieuws. Begin april 2009 ontvangt Flevoland een brief van de Europese Commissie waarin deze zich bijzonder positief uitsprekt over de benadering op basis van 'natuurinclusieve planning' die de provincie voorstelt. Brussel verwelkomt Flevolands keuze voor een geïntegreerde aanpak om de hele ecologische toestand te verbeteren, specifieke doelen van Natura 2000 te bereiken en tegelijkertijd recreatieve en stadsontwikkelingsprojecten uit te voeren. Die benadering lijkt in overeenstemming met de Habitatrichtlijn. Onder strikte voorwaarden lijkt deze aanpak te mogen. Zo moet worden onderbouwd hoe men aan natuurbehoud doet en wat de verwachte positieve effecten zijn op Natura 2000-doelen. Voorwaarde is ook dat alle componenten van het plan echt worden uitgevoerd en dit proces nauwgezet wordt gevolgd en beoordeeld.

Vervolgopdracht en waterpeil

Op 18 augustus 2008 geeft staatssecretaris Huizinga-Heringa de stuurgroep Toekomst Markermeer IJmeer (TMIJ) opdracht om het Ontwikkelingsperspectief Markermeer IJmeer verder uit te werken. Zij wil meer inzicht in de recreatiebehoeften en -mogelijkheden van deze wateren. Haar vraag is aan te geven hoe nieuwe natuur het beste kan worden ontwikkeld in relatie tot andere ontwikkelingen in het gebied. Ook moet de Stuurgroep een methode ontwikkelen om de investeringen voor de plannen te financieren. De bestuurders zijn intussen erg tevreden over een recent advies aan de staatssecretaris van de commissie Veerman, over de gevolgen van klimaatverandering voor het waterbeleid. De commissie adviseert haar namelijk om het waterpeil in het Markermeer niet te laten stijgen, een steun in de rug voor de uitgangspunten van het Ontwikkelingsperspectief. Zo is er geen belemmering meer

voor het aanleggen van een oermoeras. En dat is belangrijk, omdat dit moeras samen met nieuwe vooroeverontwikkelingen een belangrijke bijdrage levert aan de gewenste robuuste natuur.

Eind van het jaar wordt het ontwerp-Nationaal Waterplan gepresenteerd, waarin het advies van de commissie Veerman is meegenomen. Er staat in dat door het Markermeer en de Veluwerandmeren los te koppelen van het IJsselmeer, er ruimte beschikbaar komt voor wonen, natuur en recreatie in het buitendijkse gebied bij Almere, Lelystad en Amsterdam. Wanneer het waterpeil van het Markermeer op het huidige niveau blijft, biedt dat ruimte om in totaal 1100 hectare grond te gebruiken voor woningbouw. 850 hectare hiervan is bestemd voor Almere en Lelystad. De rest voor Amsterdam. De ontkoppeling van het waterpeil is goed nieuws voor een ander RU-project, Schaalsprong Almere, waarin buitendijks bouwen voor Almere Pampus als mogelijkheid wordt geopperd. Bij TMIJ luidt het credo echter. "Daar gaan wij niet over, dat is een zaak van de gemeente." Uit onderzoek blijkt echter wel dat de verwezenlijking van een robuust veerkrachtig ecologisch systeem, dergelijke bouwplannen, of de aanleg van een brug tussen Amsterdam en Almere, ook aan kan.

RAAM-brief

Duidelijk is dat het project Toekomstagenda Markermeer-IJmeer niet op zichzelf staat en relaties heeft met andere projecten in de directe omgeving van de Randstad. De aanleg van een toekomstbestendig ecologisch systeem vormt bijvoorbeeld de randvoorwaarde die eventuele buitendijkse bouw mogelijk maakt, zoals voorgesteld in de Schaalsprong Almere 2030. Dit gaat uit van de bouw van 60.000 woningen in Almere. Tegelijk ligt er een link met het project OV SAAL dat onder meer rekening houdt met de eventuele aanleg van een nieuwe openbaar vervoersverbinding tussen Amsterdam en Almere, gelegen in of onder het IJmeer. Voor het gebied Amsterdam-Almere-Markermeer bereidt het Rijk strategische besluitvorming voor over in totaal vijf sterk samenhangende projecten. Dit zijn behalve TMIJ, de Schaalsprong Almere en OV SAAL ook de lange termijnverkenning Schiphol (in relatie tot vliegveld Lelystad) en de preverkenning naar het verkeer- en vervoersysteem in het gebied ten oosten van Almere, op de corridor naar 't Gooi en Utrecht (AGU). De voorgestelde samenhangende besluitvorming wordt verwoord in de zogeheten 'RAAM-brief' die het kabinet in oktober naar de Tweede Kamer stuurt.

Samenwerken aan de uitwerking

Het is de Stuurgroep er veel aan gelegen ook in de uitwerkingsfase nauw samen te werken met de regio. Het gaat dan om verschillende varianten waarin natuurmaatregelen worden gecombineerd met plannen en ideeën die in de regio leven.

Daarom zijn alle betrokken regiopartners in het najaar opnieuw uitgenodigd om de nodige vragen te beantwoorden. Met de recreatiesector is een inventarisatie gemaakt over de mogelijkheden voor recreatief gebruik.

De sector stond aan het begin van het proces misschien wat huiverig tegenover TMIJ. De ecologische boodschap stond immers voorop en het was hun onduidelijk hoe natuurontwikkeling aan de versterking van de mogelijkheden en uitgangspunten van de recreatiesector kon bijdragen. Gaandeweg en toekomstgericht wensen ondernemers echter te investeren in de versterking van bestaande activiteiten en ontwikkeling van een nieuw recreatief aanbod.

Concrete ontwikkelingsrichtingen zijn: de doortrekking van het waterfront van Lelystad naar het oermoeras aan de Houtribdijk, wat nieuwe vaardoelen moet opleveren; het oermoeras als onderdeel van waterrecreatie en de ontwikkeling van het IJmeer tot nieuw en uitdagend waterpark met recreatieve mogelijkheden voor watersporters, voor strandbeleving en ruimtezoekers.

Inrichtingsvoorstellen

Het draagvlak voor en de betrokkenheid bij de Toekomstagenda nemen toe. Het perspectief is immers geen concreet plan maar een eerste visie, die ruimte biedt voor nadere uitwerking. Het Samenwerkingsverband TMIJ vindt het belangrijk dat zoveel mogelijk organisaties de kans krijgen om voorstellen in te dienen voor de inrichting van het

Markermeer-IJmeer. Om het draagvlak te vergroten is inventarisatie en onafhankelijke beoordeling van deze voorstellen in handen gegeven van SAMM (Samenwerking Markermeer), waarin vijf regionaal actieve organisaties samenwerken. Dat zijn Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer, Vereniging Vrienden van de Markerwaard, de Kamers van Koophandel Gooi, Eem- en Flevoland en Noordwest Holland en Genootschap Flevo. Dit leidt uiteindelijk tot 24 concrete voorstellen die worden tentoongesteld en tot een openbare discussie leiden in Nieuwland Erfgoedcentrum. De voorstellen vormen in meer of mindere mate een bruikbaar uitgangspunt voor verdere gesprekken met regiopartners en gemeenten.

Andere inrichtingsvoorstellen komen weer tot stand in samenwerking. Met de verschillende gemeenten en betrokken organisaties langs de Noord-Hollandse kust, de Flevolandse kust en de IJmeerkust worden interactieve ontwerpessies georganiseerd. Deelnemende gemeenten die tot dan toe dachten dat het Markermeer-IJmeer op slot zat, vanwege natuurbeschermingswetgeving, zijn blij te horen dat er wel degelijk wat kan en gaan dan pas echt goed los. Het resultaat is een kaartbeeld waarop verschillende mogelijkheden getekend zijn om de voorgestelde natuurmaatregelen te combineren met ideeën over recreatieve concepten, actieve natuurbeleving en een toegevoegde waarde aan de leefkwaliteit in diezelfde regio. Het zijn zogenaamde 'integrale ontwikkelvarianten'.

Kosten

Als gevolg van het verzoek van de staatssecretaris zoekt de Stuurgroep naar mogelijkheden om het project te financieren. Met een groep deskundigen en vertegenwoordigers van markt-

partijen kijkt de projectorganisatie naar mogelijkheden van financiering, van werk met werk maken en de uitvoerbaarheid van het geheel. Dan blijkt dat de kosten voor natuurontwikkeling, 850 miljoen euro, voor een belangrijk deel kunnen worden betaald uit zandwinning op het Markermeer. Tegelijkertijd staan er belangrijke maatschappelijke baten tegenover. De leefbaarheid van het gebied neemt immers toe en in groter verband neemt de internationale concurrentiekracht van de Randstad toe. Ook levert de uitvoering van het project banen op. Diezelfde uitvoering van de plannen blijkt bovendien gefaseerd te kunnen verlopen, waardoor niet het hele bedrag ineens nodig is. Tenslotte is er dankzij het TBES ruimte voor stedelijke en toeristisch-recreatieve projecten. Kortom, tel uit je winst.

Toekomstbeeld

Na veel bijeenkomsten, plenaire sessies, thematische sessies (recreatie) en gebiedssessies is uiteindelijk een

Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer gecreëerd waarin de partijen uit de regio, de gemeenten en de maatschappelijke organisaties zich kunnen vinden. Het draagvlak voor de natuurmaatregelen is nog steviger geworden en vertaald naar een regionaal gedragen kaartbeeld waarin regionale plannen en ideeën worden gecombineerd met de uit te voeren natuurmaatregelen. Die hoofdrichting van het gebied blijkt grotendeels de structuur te zijn zoals die is geduid in het Ontwikkelingsperspectief wat betreft de situering en het type maatregelen. Vergeleken met het perspectief gaat het Toekomstbeeld een stapje verder. In het Ontwikkelingsperspectief staat bijvoorbeeld de aanleg van luwtegebieden genoemd als een van die maatregelen. Maar die zijn op verschillende manieren te creëren. Door middel van eilanden, dammen of riffen. Niet alleen geldt wat voor de ecologie het beste is. Het perspectief is breder. Gemeenten willen bijvoorbeeld buitendijkse ontwikkelingen of recreatievoorzieningen zoals jachthavens. Dan

gaat het erom welke vormen van de ecologische maatregelen daarmee het beste te 'matchen' zijn.

De meningsverschillen die in de loop der tijd aan het licht komen, hebben geen betrekking op de uitwerking van de hoofdstructuur, maar bijvoorbeeld op de manier hoe recreatief medegebruik van het oermoeras vorm kan krijgen, hoe je kunt voorkomen dat luwtemaatregelen bij de Hoornse Hop de zeilsport frustreren. Het zijn vragen die in het vervolgproces een plaats moeten krijgen.

Vervolg

Wat nu volgt in november, is minder een TMIJ-discussie dan een RAAM-discussie (Rijksbesluiten Amsterdam Almere Markermeer). Eerst worden de inzichten uit het Toekomstbeeld met de vier genoemde andere projecten door het kabinet aan de Tweede Kamer gepresenteerd. Belangrijk is dat het Kabinet zo duidelijk mogelijk een goed fundament legt voor een open dialoog voor het gebied.

De regio heeft veel voorwerk verricht en de opdracht van het Rijk meer dan volledig afgerond. Nu is het kabinet aanzet om in zijn RAAM-brief een samenhangend ruimtelijk plan op te stellen waarin de te nemen natuurmaatregelen en uitgangspunten van het Toekomstbeeld een vaste plek krijgen en integraal worden uitgevoerd. De Stuurgroep TMIJ wil in dit proces graag een adviserende rol vervullen. En op die wijze de regionale overeenstemming die bestaat over de natuurmaatregelen, actief inbrengen. De Zuiderzeewerken zijn niet af. 'Die groote leegte' mag niet worden gevolgd door een grote stilte.

TMIJ-ambassadeur Guido van Woerkom aan het woord

“Schaalsprongen vergen investeringen”

Eerder aandacht voor recreatie en toerisme, niet eenzijdig die focus op ecologie, had TMIJ misschien verder gebracht. Aan de andere kant ligt er nu een gezamenlijk plan dat recht doet aan alle belangen en is er ook een breed draagvlak voor. Het is wel zaak om de samenwerking die is ontstaan, vol te blijven houden. Dat zegt mr. Guido van Woerkom na anderhalf jaar ambassadeurschap voor Randstad Urgentproject TMIJ. Op een aantal terreinen zijn schaa sprongen nodig, ook al heeft het Rijk nu weinig geld, vindt de ANWB-hoofddirecteur.

1. In het voorjaar van 2008 bent u officieel benoemd tot ambassadeur van RU-project Toekomstagenda Markermeer-IJmeer. Uit welke werkzaamheden bestond uw ambassadeurschap?

“Binnen het project is het de taak van een ambassadeur om de bestuurlijke duopartners te ondersteunen bij het ontwikkelen van het project en daarbij vooral concrete adviezen te geven hoe daarbij verbindingen kunnen worden gelegd met de partijen op het maatschappelijk middenveld en daarbij, waar nodig, een bemiddelende rol te spelen. Daarnaast vervult de ambassadeur een rol om het belang van het project onder de aandacht te brengen bij anderen en zo een goede afstemming met andere projecten te bevorderen. Omdat bij TMIJ van begin af aan veel

partijen actief en positief betrokken waren, is het me wat het eerste aspect betreft gemakkelijk gemaakt en kon ik me sterk richten op het tweede aspect. Zo heb ik het initiatief genomen om een samenwerking met de ambassadeurs van de schaa sprong Almere en OVSAAL te starten en zo gezamenlijk de samenhang tussen de projecten te bevorderen.”

2. Wat verwachtte u ervan? Heeft het dat ook opgeleverd? Waar voorzag u de grootste problemen? Hebben die zich ook voorgedaan?

“Het ambassadeurschap is een nieuw fenomeen en geen eenduidig omschreven functie. Ik ben er met een ‘open mind’ aan begonnen in de hoop dat ik een nuttige rol kon spelen om het project verder te helpen. De ambitie om op een vernieuwende manier om te

gaan met de opgave om de ecologische kwaliteit van Markermeer-IJmeer te verbeteren en tegelijk ook de overige gebruiksfuncties te versterken sprak mij erg aan. Mijn grootste zorg was dat de altijd bij dit soort vraagstukken optredende tegenstellingen tussen verschillende belangen opnieuw in een strijd zouden eindigen, maar gelukkig zijn we er met z’n allen in geslaagd een plan te maken dat recht doet aan al die belangen en waarvoor nu een breed draagvlak bestaat. Het is wel zaak om de hoge ambitie vast te houden en ook de samenwerking die is ontstaan vol te blijven houden.”

3. Hoe is uw ambassadeurschap u bevallen? Zou u bepaalde zaken achteraf anders aanpakken? Zo ja, welke?

“Ik kijk met plezier terug op deze periode omdat er naar mijn mening een goed resultaat ligt. Ik ben op een rijdende trein gestapt die al behoorlijk de goede kant op reed. Met de wijsheid van nu zou ik zeggen dat de scope van het project in het begin te eenzijdig op de ecologie was gericht. Naderhand zijn daar ook de ontwikkelingsmogelijkheden voor recreatie en toerisme aan toegevoegd. Als dat eerder was gebeurd, dan hadden we op dit punt wellicht een stap verder kunnen zijn.”

4. Een van uw direct voor de vele deelnemers aan het project zichtbare activiteiten was het dagvoorzitterschap op 17 april 2008 toen het ontwikkelingsperspectief voor het Markermeer en IJmeer aan de staatssecretaris werd aangeboden. Hoe kijkt u specifiek op die dag terug?

"Het was heel plezierig om mijn ambassadeursrol op die dag op een zichtbare manier inhoud te kunnen geven. Ook was het prettig de verschillende geluiden te horen. Veel van het ambassadeurswerk speelt zich doorgaans meer achter de schermen af. Het was ook een mooi sluitstuk van de fase waarin er brede consensus over de aanpak is ontstaan en dan is het een mooie rol om dat in aanwezigheid van de staatssecretaris te demonstreren."

5. U bent ook sterk betrokken geweest bij het zgn. RAAM-dialogoproces. Wat was de functie hiervan en wat uw rol daarbij? Wat beschouwt u daarbij achteraf als uw grootste prestatie? Wat bleek eventueel toch moeilijker te zijn/gaan dan u had ingeschat?

"Het kabinet heeft besloten om de besluitvorming over vijf projecten, waaronder TMIJ, te bundelen in de RAAM-brief en deze projecten in samenhang te bezien. In de geest van de adviezen van de commissie Elverding heeft het kabinet gemeend dat het goed zou zijn om in de voorbereiding van die besluiten maatschappelijke partijen daarbij te betrekken. De ambassadeurs van de vijf projecten is daarom verzocht om in korte tijd een dialoog met die partijen te organiseren en op basis daarvan een advies aan het kabinet uit te brengen. Daarbij is mij gevraagd om de leiding van tot proces op me te nemen.

Dat was een hele uitdaging, maar die ben ik graag aangegaan omdat ik het van groot belang vind dat er inderdaad in samenhang naar de projecten wordt gekeken. Bovendien ben ik er van overtuigd dat de snelheid en kwaliteit van de besluitvorming gediend is met een goede participatie van maatschap-

pelijke partijen in dat proces. De afgelopen maanden is er door die partijen - net zoals dat bij TMIJ is gebeurd - gezocht naar welke gemeenschappelijke ambitie er bestaat om van daaruit aanbevelingen te doen over de door het kabinet te nemen besluiten. Het ziet er naar uit dat we daar ondanks de grote diversiteit aan belangen en visie over de hoofdkeuzen overeenstemming kunnen bereiken. Binnenkort zullen we ons advies aan het kabinet aanbieden."

6. Hoe gaat het verder na de RAAM-brief? Welke besluitvorming van het Kabinet over de verschillende samenhangende projecten zou u toejuichen? Wat ziet u als minimale vereiste om te kunnen spreken van een succes? Wat is eventueel nog een struikelblok?

"Kernpunt in de RAAM-brief is dat de ambitie om in de Noordvleugel te ontwikkelen als metropoolregio die internationaal meetelt, wordt vertaald in vertrouwenwekkende stappen, die andere partijen zullen motiveren om ook hun bijdrage aan dat veranderingsproces te (blijven) leveren. Daarvoor zullen er op een aantal terreinen schaa sprongen moeten worden gemaakt. Dat vergt forse investeringen, terwijl juist nu de overheidsfinanciën onder grote druk staan. Het wordt nu de kunst om de hoge ambities overeind te houden en die nu niet te laten varen omdat we even krap bij kas zijn. Het veilig stellen van onze internationale concurrentiepositie is te belangrijk om in te leveren op die ambitie. Dus zullen we voor een slimme fasering van die schaa sprongen moeten kiezen."

Richard Lijnsvelt van het Watersportverbond

"We waren niet in de Stuurgroep vertegenwoordigd, maar vertegenwoordigd door de ANWB. Dat viel in eerste instantie tegen. De naam 'wielrijdersbond' zegt het al. Niet direct een vertegenwoordiging van de watersport. De ANWB zit toch vaak in dilemma's ten opzichte van het autoverkeer. Wij behartigen puur de belangen van ruim 100.000 watersporters. Aan de andere kant gaf dat ook weer de vrijheid voor onze eigen meningen uit te komen. Je hoeft dan minder compromissen te sluiten.

Er is uiteindelijk goed naar ons geluisterd. We hadden alle gelegenheid ons zegje te doen. Die gelegenheid is overal geboden. Of er iets mee gedaan wordt, is afwachten. Het proces was open, maar we hadden soms wel het gevoel dat er ideeën op de achtergrond mee speelden, bijvoorbeeld de uitbreiding van Almere in het water. Dat werd niet direct uitgesproken. Steeds werd gezegd dat TMIJ daar niet over ging. We zeggen absoluut niet dat mensen liegen, maar wij konden ons daar niet helemaal aan het idee onttrekken dat dat wel een rol op de achtergrond speelde en dat ligt bij onze achterban toch wat moeilijk. Maar het rapport is klaar en de bal ligt nu bij de rijksoverheid. We hebben wel geleerd van het proces en van het gebied. En doordat we nu meer weten over het gebied, heeft ons dat gesterkt in onze mening dat er niet verder gebouwd moet worden in het Markermeer of IJmeer en dat we heel voorzichtig moeten omgaan met de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied. Het zou wel eens kunnen zijn dat we daarbij geholpen zouden kunnen worden door andere instanties, zoals RWS. Die instantie zou het wel eens nodig kunnen vinden dat alle ruimte nodig is als boezemwater of als zoetwatervoorraad voor droge perioden door het veranderende klimaat. Verbetering van de ecologie, daar staan wij natuurlijk helemaal achter. Stadsuitbreiding in het water is volgens ons niet nodig. Daar is al water voor ingepolderd."

Voor meer informatie: www.markermeerijmeer.nl

Ook kunt u contact opnemen via info@markermeerijmeer.nl of 0320-265 497.

Plaatsing van de artikelen in de nieuwsbrief van TMIJ betekent niet automatisch dat de redactie van de nieuwsbrief de geuite meningen in de afzonderlijke artikelen onderschrijft.

Colofon

Redactie en vormgeving:

Projectbureau TMIJ en

Axis Media-ontwerpers

Teksten: Projectbureau TMIJ,

Hugo van den Broeke

m.m.v. tal van geïnterviewden

Fotografie: o.a. Falco Hassink